

حقوق کار زنان قالیباف

فاطمه جلالوندی

دانشجوی کاردانی، گروه حسابداری، واحد اراک، دانشگاه دولتی اهر، اراک، ایران

fatmhjllwndy24@gmail.com

چکیده

زنان بخش اعظمی از جمعیت قالیبافان در ایران را تشکیل می‌دهند که غالباً در خانه و بدون کارفرما مشغول قالیبافی بوده و از بیمه اجتماعی اجباری محروم هستند. قانون بیمه قالیبافی مصوب ۱۳۸۸ فرصت برخورداری از بیمه اجتماعی را به آنها داد.

تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مضمون در چارچوب نظری درهم‌تنیدگی نشان می‌دهد که روابط و موقعیت نابرابر بین فردی و درون‌گروهی، موانع ساختاری، توجه‌های فرهنگی و عقیدتی و حوزه تنظیم‌گری انطباقی و اداری در ارتباط با یکدیگر منجر به محرومیت این زنان از حقوق کار شده است. شناسایی حقوقی همه قالیبافان به عنوان یک گروه مشابه و واحد بدون در نظر گرفتن تفاوت‌های آنها منجر به دسترسی نابرابر به این قانون شده است. این گروه از زنان قالیباف نه تنها به خاطر جنسیت خود، بلکه در وضعیت درهم‌تنیده با محل زندگی، طبقه اقتصادی و اجتماعی و سن در یک موقعیت درحاشیه قرار گرفته‌اند. نظام حقوق کار با تعریف مضیق از کارگر، زنان قالیباف خانگی را به عنوان کارگر به رسمیت نشناخته و سازوکار مناسب برای تضمین دسترسی آنها به حقوق کار پیش‌بینی نکرده است. نهایتاً، با توجه به موقعیت درهم‌تنیده قالیبافان، نظام جایگزین بیمه قالیبافی پیشنهاد می‌شود که چندلایه و چندبعدی، منعطف و دارای سطح‌بندی باشد.

واژه‌های کلیدی: درهم‌تنیدگی، تبعیض درهم‌تنیده، حقوق کار، تامین اجتماعی، بیمه قالیبافی

مقدمه

این مقاله به بررسی تجربه‌ی اشتغال یک گروه از زنان قالیباف خانگی می‌پردازد که علی‌رغم کار تمام وقت مشمول هیچ رابطه‌ی استخدامی نبوده و در نتیجه از حمایت‌های قانونی برخوردار نیستند. قانون کار ایران کارگاه‌های خانوادگی را از شمول قانون کار خارج می‌کند و این بدین معناست که زنان قالیباف که در خانه و در محیط‌های خانوادگی قالبی می‌بافند از برخی مزایای قانون کار برخوردار نیستند. در سال ۱۳۸۸ قانون گذار با تصویب قانون بیمه‌های اجتماعی قالیبافان بافندگان فرش و شاغلان صنایع دستی شناسه دار (کددار)، قالیبافان بدون کارفرما در کارگاه‌های خانگی تک‌یاف قالبی و فرش را تحت پوشش بیمه تأمین اجتماعی قرار داده به عبارت دیگر این قانون بر ماده چهار قانون کار در تعریف از کارگاه استثناء وارد کرد.

طرح‌های فرش مهربان

معمولاً قالیهای مهربان ویژگی بافت شهری و روستایی را در خود دارد از سبک لچک و ترنج بهره می‌برند یک ترنج که در بیشتر مواقع به شکل لوزی است و قسمت میانی را متن اشغال کرده است و در بخش لچک تنها شاهد بخش مثلی شکل بدون گوشه یا طرح خاص و مشترک هستیم حاشیه در اغلب موارد با پهنای کم و با واگیره‌ای از نقوش متفاوت اجرا شده است.

ویژگی‌ها

- زمینه قرمز، جنس پود پشم، جنس تار پشم، رجشمار ۳۰، رنگرزی گیاهی
- اندازه عرض ۲۰۸ سانتی متر
- اندازه طول ۲۹۷ سانتی متر
- حقوق کار زنان قالیباف

از گذشته تا به امروز شغل قالیبافی محبوبیت زیادی برای افرادی که علاقه‌ای به هنر دستی دارند داشته است. اما حقوق افرادی که درون کارگاه‌های قالیبافی کار می‌کنند بسیار اندک و ناچیز در مقابل این همه زحمت است. در سالهای اخیر چندین بار این موضوع برای اتحادیه‌های فرش دستباف ارائه شد ولی هیچگونه خبری خوشی برای قالیباف‌ها بدست نیامد. این شغل در حین زیبایی و پرکار بودن آن، درامدی ناچیز دارد و چشم و انگشت‌ها، دست‌ها و گردن قالیباف دچار آسیب می‌شود. همچنین از جمله شغل‌های است که سختی کار دارد ولی شامل سختی کار نمی‌شود.

نحوه محاسبه دستمزد بافندگان فرش و تابلو فرش:

دستمزد یک بافنده فرش به ۳ روش مختلف حساب می‌شود:

- ۱- دستمزد توافقی کلی: یعنی صاحب فرش و بافنده یک مبلغ کلی را توافق می‌کند که بافنده بعد از اتمام فرش و یا تابلو فرش آن را دریافت کند.
- ۲- دستمزد بر اساس هر رج: صاحب فرش و بافنده برای هر از رج از فرش مبلغی را توافق می‌کند تا بعد از اتمام فرش بافنده آن را دریافت نماید.
- ۳- دستمزد بر اساس هر گره: صاحب فرش و بافنده توافق بر سر هر گره‌ی که بافنده می‌زند دستمزد دریافت کند.

درآمد قالبی بافی چقدر است؟

بافندگان فرش دست بافت از ۸۰۰ هزار تومان در ماه تا ۵ میلیون تومان درآمدشان متفاوت است و بسته به این که چقدر در کارشان حرفه‌ای هستند در آمد هم متغیر است. با توجه به اینکه درآمد ماهیانه قالبی بافی را ۵ میلیون تومان در نظر گرفته اند حداقل باید ۱۶ ساعت در روز کار شود تا قالیباف به این مبلغ حقوق دستیابی پیدا کند.

افراد که محل کار خود را منزل انتخاب کرده‌اند با سختی‌های دیگری مانند:

- اعتراض همسایه‌ها به صدای دف قالبی مواجه می‌شوند.
- آلودگی زیادی برای ریه‌ها دارد به علت پرزهای خامه‌ی قالبی.
- بدقولی تقاضاکننده‌ها برای دریافت قالبی و پرداخت وجه.

- در هنگام مریضی اگر بیمه متوجه بیماری شود بیمه قطع میشود و هزینه درمانی وجود ندارد.
- از کارافتادگی برای این شغل از نظر بیمه فقط از دست دادن اعضای بدن است و بیمه به هنگام ضعیفی بیش از حد چشم به قالیباف از کارافتادگی تعلق نمیگیرد.
- اگر قالیباف دچار مریضی شود استعلاجی ندارد چون خویش فرما است.
- اصول و مبانی بهداشت حرفه ای و پیشگیری از بیماریها و عوارض شغلی در قالیبافان در سال ۱۳۹۱ در حوزه معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند و با همکاری کارشناسان مرکز سلامت محیط و کار وزارت بهداشت به چاپ رسیده است.

حوادث ناشی از کار

طبق ماده ۱۳ آئین نامه اجرایی قانون، حوادث ناشی از کار، به حوادثی اطلاق می گردد که در ارتباط با حرفه بافندگی (با تشخیص سازمان) متوجه بیمه شدگان می شود بنابراین حوادثی که در محل مسکونی بیمه شده در حین بافت قالی، ... با دستگاه فعال و در ارتباط مستقیم با آن رخ دهد ناشی از کار تلقی می گردد. ضمناً چنانچه مستنداً ثابت شود که بیمه شده در حال رفت و آمد جهت تهیه و یا خرید ملزومات و مواد اولیه بافندگی دچار حادثه گردیده اینگونه حوادث نیز ناشی از کار تلقی خواهد شد مشروط بر اینکه ارتباط رفت و آمد مزبور با حرفه بافندگی خانگی محرز گردد. بیمه شدگان موصوف، موظفند حداکثر ظرف ۳ روز اداری (مستقیماً و یا از طریق خانواده یا بستگان خود) مراتب را به اطلاع شعبه مربوطه برسانند.

بیمه قالی بافی زنان خانه دار چیست؟

بیمه قالیبافی از انواع بیمه های خویش فرما می باشد که با بیمه های مشاغل تفاوت دارد. این بیمه نامه در واقع زنان و مردانی که با دستگاه بافندگی در منزلشان مشغول قالیبافی، بافتن قالیچه، گلیم و زیلوی خانگی بدون کارفرما هستند را در برابر حمایت های بازنشستگی، از کارافتادگی و فوت بیمه میکند.

بیمه قالیبافی شامل چه افرادی می شود؟

- شخصی که کارفرما ندارد و در ازای ساعت مشخص از فرد دیگری دستمزد نمی گیرد.
- شخصی که با دستگاه فعال به کار بافندگی مشغول بوده و به عنوان بافنده شناخته می شود.
- شخصی که در منزل شخصی خود مشغول به کار است
- حمایت های بیمه ای قالیبافان تامین اجتماعی
- انواع مستمری های سه گانه (بازنشستگی، از کارافتادگی و فوت)، غرامت مقطوع فوت

شرایط بازنشستگی در بیمه قالیبافی به چه صورت است؟

- وقتی که بیمه شده مرد یا زن حداقل ۳۰ سال تمام سابقه پرداخت حق بیمه داشته باشد،
- سن وی برای بازنشستگی از ۶۰ سال به ۵۰ سال برای مردان و از ۵۵ سال به ۴۵ سال برای زنان کاهش می یابد.
- بیمه شدگانی که حداقل ۳۵ سال تمام سابقه پرداخت حق بیمه داشته باشند،
- شرط حداقل سن برای بازنشستگی آنان حذف می شود و این عده از بیمه شدگان با هر سنی می توانند درخواست بازنشستگی کنند.
- زنان بیمه شده مشمول قانون کار با ۲۰ سال سابقه کار و پرداخت حق بیمه و ۴۲ سال سن با ۲۰ روز حقوق می توانند بازنشسته شوند.

- آقایان ۶۰ ساله و خانم های ۵۵ ساله (و بالاتر) می توانند با داشتن ۱۰ سال تا ۱۹ سال سابقه هم تقاضای بازنشستگی بدهند که مستمری این دسته بر اساس میزان سابقه آنها پرداخت می شود (برای مثال اگر با ۱۶ سال سابقه بیمه بازنشسته شوند فقط مستمری ۱۶ روز را دریافت می نمایند) حتی با سابقه کمتر از ۱۰ سال (مثلا ۷ سال) می توانند.

- با خرید تفاوت سابقه تا ۱۰ سال (یعنی ۳ سال) سابقه بیمه خود را به ۱۰ سال رسانده و در نهایت با ۱۰ روز مستمری بازنشسته شوند.

نرخ مبنای محاسبه و چگونگی وصول حق بیمه

درآمد ماهانه مبنای محاسبه حق بیمه بافندگان قالی، قالیچه، گلیم و زیلو که واجد شرایط عقد قرارداد شناخته شوند به طور مقطوع معادل ۵۰٪ حداقل دستمزد کارگر عادی مشمول قانون کار در زمان انعقاد و نرخ حق بیمه آنان به طور یکسان معادل ۱۴٪ دستمزد مبنای کسر حق بیمه تعیین گردیده که پرداخت ۷٪ آن سهم بیمه تامین اجتماعی شده و ۷٪ دیگر آن به عهده دولت خواهد بود.

نحوه محاسبه میزان مستمریها

متوسط دستمزد مبنای محاسبه میزان هر یک از مستمریهای فوق الذکر بر اساس دستمزد خاص این گروه که مأخذ کسر حق بیمه قرار گرفته (نصف حداقل دستمزد کارگر عادی) و با رعایت ضوابط مقرر در قانون تامین اجتماعی تعیین می گردد.

شرایط لازم بیمه قالی بافی

- پذیرش تقاضا و انعقاد قرارداد با متقاضیانی که در زمان درخواست عقد قرارداد بیش از ۵۰ سال سن داشته باشند موکول به احراز شرایط زیرین خواهد بود.

- هنگام ثبت تقاضا سن شخص از ۵۵ سال تمام تجاوز نکرده باشد.

- حق بیمه سهم بیمه شده مربوط به سالهای مازاد بر ۵۰ سال سن را که نرخ و مبنای محاسبه آن قبلا توضیح داده شده بطور یکجا و حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ ثبت تقاضا به حساب سازمان واریز نماید.

- بافندگان موصوف (سن بین ۵۰ تا ۵۵ سال) فقط یکبار می توانند از امکان پرداخت حق بیمه تامین اجتماعی به طور یکجا بابت سالهای مازاد بر ۵۰ سال استفاده نمایند ضمنا سوابق مازاد بر ۵۰ سال سن که حق بیمه آن به ترتیب موصوف اخذ می گردد صرفا در تعیین میزان مستمری قابل احتساب بوده و در احراز شرایط برقراری مستمری موثر نخواهد بود.

مدارک لازم برای بیمه قالی بافی

کپی شناسنامه و اصل شناسنامه
کپی کارت ملی و اصل کارت ملی
کارت مهارت فنی
تکمیل فرم درخواست

مراحل ثبت درخواست بیمه قالی بافی

- مراجعه به اتحادیه فرش جهت عضویت
- گرفتن معرفی از اتحادیه فرش به سازمان فنی حرفه ای استان به منظور اخذ گواهینامه و کارت مهارت فنی
- معرفی مجدد فرد متقاضی از فنی حرفه ای به اتحادیه فرش و تایید اخذ کارت مهارت فنی توسط فرد متقاضی

- معرفی فرد متقاضی طی نامه ای از سوی اتحادیه فرش با امضای مشترک رئیس اتحادیه فرش و رئیس بازرگانی استان به سازمان تامین اجتماعی جهت بیمه شدن.
- بررسی شرایط لازم فرد از سوی تامین اجتماعی و هماهنگی جهت انجام معاینه پزشکی و کمیسیون بمنظور سنجش میزان سلامت فرد متقاضی.
- انجام معاینه و کمیسیون و ارائه پاسخ از سوی کمیسیون پزشکی تامین اجتماعی استان به شعبه بمنظور عقد قرارداد و صدور فیش پرداخت.

سایر ضوابط بیمه قالببافان

در مواردیکه بیش از یک نفر از اعضای یک خانواده به کار بافندگی خانگی اشتغال داشته باشند در صورت احراز شرایط مقرر در بخشنامه ارائه پوشش بیمه ای به هریک از آنان و به طور جداگانه بلامانع خواهد بود.

بدیهی است انعقاد قرارداد با افراد فاقد شرایط ممنوع بوده و هر زمان که محرز گردد فرد بافنده فاقد شرایط مقرر بوده باید از انعقاد قرارداد خودداری و یا در مورد لغو قرارداد منعقد اقدام گردد.

معرفی فرد بافنده جهت انعقاد قرارداد صرفاً توسط وزارت بازرگانی و سازمانهای بازرگانی استانها خواهد بود.

عنایت به اعلام نظر مرکز ملی فرش ایران در خصوص بافندگان گبه و همچنین با توجه به اینکه گبه نوعی قالی محسوب می شود (گبه نوعی قالی است که پودهای بلند دارد) پذیرش درخواست این نوع بافندگان به منظور استفاده از مزایای قانون مذکور با رعایت کامل ضوابط مقرر بلامانع می باشد. کارگاه های کمتر از پنج نفر مشمول معافیت حق بیمه هستند. رئیس اداره وصول حق بیمه تامین اجتماعی نیز با بیان این که دو نوع معافیت کارگاهی و انفرادی وجود دارد، گفت: معافیت کارگاهی بر اساس مصوبه سال ۶۲ هیات وزیران تصویب شده و شامل کارگاه های زیر پنج نفر می شود اما زمانی که این افراد از کارگاه خارج شوند و در کارگاه دیگری (بیش از ۵ نفر) مشغول به کار شوند، نیروی جدید کارگاه محسوب می شوند و در آغاز کار نمی توانند از معافیت استفاده کنند.

ویژگی های ذاتی و عرضی قانون..

ویژگیهای عرضی: منظور از ویژگیهای عرضی قانون آن دسته از ویژگیهاست که اگر قاعده ای فاقد آنها باشد با این حال شاید هنوز بتوان آن را یک قانون نامید. از آنجا که این نوع صفات برآمده از ارائه یک تئوری خاص حقوقی هستند و از این رو به نحو آشکار در بخشهای انعطاف پذیر فهرست ویژگیها قرار دارند آنها را عرضی نامیده ایم افزون بر این ویژگیهای مندرج در این بخش متأثر از اهداف ارزشی تئوری یا تئوریهایی حقوقی پیشنهادی هستند.

از آنجایی که قالببافی یک کار پر زحمت است اما درآمد آن کم است پس قانون باید یک فکر اساسی کند برای قالبباف آنی که زحمت بسیاری میکشند.

ویژگیهای نهادین یا خواص ذاتی: مستقل از مقدار مواد موجود و نیز مستقل از شکل ماده‌اند؛ مانند قطعه بزرگی یا چند ذره کوچک از ذرات یک ماده. ویژگیهای نهادین به طور کلی عمدتاً به ترکیب شیمیایی و، یا ساختار ماده بستگی دارند. ویژگی یا خاصیتی که اساسی یا نهادی و جدا نشدنی نباشد امری بیرونی؛ (دارای مبدأ خارجی extrinsic)، است.

نتیجه گیری:

پیش‌انگاره‌ی این مقاله بر آن بود که در تجارب عینی محرومیت برای مثال تحت تبعیض بودن به عنوان یک زن همیشه در ارتباط با سایر مقوله‌های اجتماعی قومیت طبقه اجتماعی، وضعیت معلولیت سن، وضعیت مهاجرت جغرافیا و ... ساخته شده و درهم آمیخته‌نستند این موضوع که چگونه جنسیت در ارتباط با محل طبقه و سن در زندگی این گروه از زنان قالبباف نقش ایفا کرده و از سختی کار محروم هستند همچنین حقوق پایین از جمله مشکلات این زنان است.

جبران این نوع از نابرابریهای پیچیده و در هم تنیده در گرو نزدیکی بیشتر نظام حقوق کار با واقعیت‌های اجتماعی است. ما بر این مطالعه ی موردی تجربی تمرکز کردیم تا استدلال کنیم که اولاً، اگرچه حقوق کار ایران اصل برابری جنسیتی را صراحتاً به رسمیت نشناخته است اما این ضرورتاً به این معنا نیست که همه ی سیاستها تقنین و مقررات گذاری ها منجر به ایجاد یا گسترش سلطه و تبعیض علیه زنان میشود.

این زنان تحت پوشش و حمایت قانون کار نیستند زیرا به موجب ماده ۲ قانون کار کارگر کسی است که به هر عنوان در مقابل دریافت حق السعی اعم از مزد حقوق سهم سود و سایر مزایا به درخواست کار فرما کار میکند. از سوی دیگر، سازوکار قانونی مناسب برای شناسایی و تضمین دسترسی زنان قالیباف خانگی به حقوق کار پیش بینی نشده تا از حداقل استانداردهای کار شایسته برخوردار باشند.

منابع

کتاب ها

- استوار سنگری، کوروش، حقوق تامین اجتماعی، چاپ سوم، تهران

مقاله ها:

- مقاله سعید اسکندری آبان ۱۳۷۹
- چایلی، فرش مهربان مجله آذری شماره ۳۳ تیر ۱۳۹۶
- ویژگی های ذاتی و عرضی قانون
- بازرگان، شیوا، و نیک پی، امیر. (۱۴۰۰). تحلیل درهم تنیده حقوق کار زنان قالیباف (مطالعه موردی بیمه زنان قالیباف تبریز). پژوهش های نوین حقوق اداری، ۳(۸)، ۱۸۹-۲۱۵.
- نیک پی، امیر، & بازرگان، شیوا. (۱۴۰۰). تحلیل درهم تنیده حقوق کار زنان قالیباف (مطالعه موردی بیمه زنان قالیباف تبریز). فصلنامه علمی پژوهش های نوین حقوق اداری، ۳(۸)، ۱۸۹-۲۱۶.
- بهداشت قالیبافان
- مصاحبه حضوری با قالیبافان